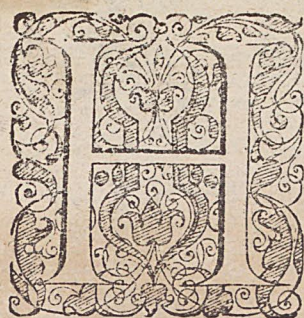

HALLA SAXONVM.

HALLA SAXONVM, Etymologia græca, siue vt Geropius Becanus in suis Hyperboreis, non græca, sed cymbrica deriuatione à salis prouentu nominata, quemadmodum & Halla Sueuica, Halla in Rhetijs, & Halla, nobile in Hermunduribus. Et Hals, siue Halis in Comitatu Tyrolensi, vbi plurimum coquitur salis. Et, in Armenia Hallis fluuius, græca voce, falsus, vt Straboni Geographo placet. Et demum & Halla Brabantia peregrinatione sacra illustis. Ita Halla ad Salam non ignobile Saxonie flumen (quod in celebri illo Pinifero monte, cum alijs tribus fluminibus ortum, quæ mirabili naturæ maiestate, ad quatuor cardines mundi promanant, vt Egra, Mœnus, & Naba) præclaras Saxonie vrbes, & inter eas Hallam, grata vicinitate salutans, in Albim se tandem exoserat. Quam à salis prouentu, nomen habere putamus. Cuius quidem salis fontes, admodum fructuosi & salutare, primùm inuenti sunt ante Christi natalem à Vendis, quos Hermunduros vocamus, quorum vberras, vbi vicinis gentibus innotuisset, haud secus, quàm aureis fodinis, magnis conatibus ijs insidiati fuerunt, Hinc Catti anno Christi L. X. eos, vt suos facerent, Hermunduros bello tentarunt, à quibus victi sunt & profligati. Multo post tempore, vt Crantzius lib. XI. Saxonie, cap. 15. refert. Guntherus Magdeburgensis Archiepisc. Hallensibus multa incommoda intulit, quia Salinarum

prouentus, sibi, tanquam terræ domino, pro iusta parte deberi contendebat. Rursus, Anno 1478. Halenses, Salinarum causa, mutua seditione, non sine graui incommodo fuerunt dissecti, quod idem Crantzius lib. Saxonie 12. cap. 22. commemorat, Et in sua Metropoli lib. 12. cap. 14. Tumultuatum inquit, in ciuitate Hallensi, proprietarij Sartaginū in Salina eius vrbs, honestum diu collegium, sed per opulentiam insolescens; non videbantur quiescere in opibus & vitæ delicijs, nisi etiam aduerfus plebem superbirent, omnia in sua commoda vertere videbantur. Id cum boni viri ex plebe ferrent indignè, opposuere se maioribus: & indignatione concepta, armis correptis, libertatem defendebant. Id cum boni viri ex plebe imploratus à plebe, superuenit, & quod Aesopiana habet fabula, murem ac ranam colligatos, vt tranarent, pariter abduxit, hoc est, proprietarijs & plebi durus erat. Magnam Salinarum partem in Ecclesia opus conuertit, constituit; à se peti vacuatarum possessionem. Ita per ipsorum ciuium instantiam & propriam inter se tumultuationem, libertas vtroque magna ex parte est correpta: cœpitq; extruere ad mœnia insuperabilem arcem, domatricem in futurum insolescentia excrefcentis, cum arx Ecclesie altera non inde longè permaneat, ex antiquis temporibus ibi firmata, cui nomen Gebekensten.

Harum Salinarum occasione, ex pago Doberabora, præclara hæc vrbs Halla excitata, abs Ottone eius nominis secundo, ciuibus est priuilegijs dotata. Nunc administratoris Magdeburgici marchionis Brandeburgensis sedes. Cuius elogium ex Georgio Sambino, clarissimo sui temporis poeta, hic latius commemorare libet.

Fumantibus Halla Salinis

Cernitur, vbi oculis facta Propinqua meis;
Cuius amœna virent, vt Tempe, pascua: cuius
Seminibus multis foetus abundat ager.
Huc vbi peruentum: consulti testis subibam,
Hospitio cuius non semel vsus eram.
Dulcia securis hic ocia rebus agentem
Continuos tenuit me mora quinque dies,
Interea templum memorabile, celsaq; vidi
Principis egregium regia quicquid haber.
Scilicet ad Zephyri flatus, solemq; cadentem
Qua Salæ contiguis mœnia stringit aquis.
Erigitur miris lapidum compagibus ædes,
Condidit Albertus nobile præsul opus,
Mauritio, diuq; sacrum, quæ vidit adorans
Prima, resurgens numen & ora Dei,
Quando sub hortorū cultoris imagine Christus
Ad tumulum stenti, quid lacrymaris? ait.
Vestibulum sculptis insignibus, area templi
Strata pavimento versicolore nitet,
Cingitur aulais paries festisq; tapetis,
Quæ gens artificum Belgica pinxit acu:
In quibus elucet fuluo radiante metallo,
Aurea solerti flamina ducta manu.
Organa marmoreo pendunt sub fornice arcu:
Aemula cantantes hæc imitantur aues:
Ac sic verè nouo frondentibus abdita syluis,
Mille daret volucrum turba canora modos.
Hæc eadem raucis clangoribus aera tubarum,
Et referunt sonitu tergora tensa bouum,
Tergora tensa, quibus violentos incitat hostes,
Bellicus infanti Martis ad arma furor.
Quid loquar insignes, ad quas collata, tabellas,
Cedat Apellæ picta colore Venus?
Nulla sed effigies istice obscœna, nec vllum
Spurca locum turpis mater amoris habet
Casta repræsentat tabulis pictura, luerunt
Quam graue supplicium turba piæfessa fidè
Vtque pia natus de virgine rector Olympi
Nos docuit summi iussa verenda patris.
Et datus ipse neci genus hoc mortale redemit,
Quod voluit precium sanguinis esse sui.
Qualis & extremo venturus tempore mundi,
Ad nigra damnatos tartara Christus ager.
Nec q; imaginibus tantummodo lumina pascit,
Diues in hunc vsum talia præsul habet:
Inde sed vt discant exempla sequenda piorum,
Historiæ si qui cognitione carent.
Est locus in medio qua iæstat ad æthera templo
Sedulus alterna carmina voce chorus,
Ferrea cancellis ignobile ianua vulgus
Arcet, ibi magnæ conspiciuntur opes,
Plenaq; collucens rutilis altaria flammis;
Fulget vt aërorum lucidus igne polus.
Omne quod argentū fodit, omne q; eru it aurū
Tota metalliferis Pannonis ora iugis:
Quodq; Tagus, diuesq; vehit Pactolus: in vnum
Hoc tibi congestum dixeris esse locum.
Aurea nam gazas & opes æquantia Croesi,
Stant super extructis hic simulachra tholis.
Carolus insigni spectandus imagine Cæsar,
Hic stat, & Augustum fert diadema comis,
Quale gerit summa cum maiestate verendus,
Regia principibus dicere iura solet:

Fulgentemq; manu gladium, suspensaq; collo,
Aurea Phryxæa veller a hestat ouis.
Astat & Albertus, qui talia sumptibus emit,
Hæc quibus est ædes condecorata, suis.
Grandibus hic duplicè geminis auroq; coronâ,
Fronte gerit, dextra pontificale pedum.
Tali bus innumeris simulachris ara repletur:
Ara ter excelsos quatuor alta gradus.
At super effigies argenteus eminet omnes,
Qui patrio ritu stat cataphractus eques.
Mauritijq; refert procero corpore formam,
Cuius clausa pij militis ossa tenet.
Multus & extremo lapis hic oriente petitus
Est, in Erythreis lætaq; gemma vadis.
Ictibus infragiles Admantis: totq; Smaragdi,
Quot vix diue tuus Marce senatus habet,
Albaq; concharum pretiosa gemina baccæ,
Est quibus ingentis forma rotunda globi.
Hæc ego defixis oculis dum singula lustro,
Minor & immensas de stupefactus opes:
Principe magnificam pompam ducere sacrorū,
Tympana cum lituis mota dedere sonos,
Fessus agebatur, qui te paritura tonantem
Edidit in lucem, virgo beata, dies.
Longa sacerdotum qua templū turba subibat,
Læto pandebat limite vulgus iter.
Ipse sub insigni preciosis tegmine gemmis,
Ductus regali præses honore fuit.
Intertexta, genus patrium trahit vnde, nitēbat
Inclaya Marchiæ signa videnda domus;
Terribiles aquila, formidandiq; Leones,
Et quos semiferos India Gryphas alit.
Magnanimos inter proceres, equitesq; secutos,
Quorum turba frequens ac populosa fuit:
Principis orando qui summa negotia tractat,
Vir celebri dictus nomine Turons erat,
Cuius ab ore velut retoluti nubibus inibres
Verba Pericliæ culta lepore fluunt.
Iste mihi vacuum monstrans ex ære sepulchrum,
Hæc ea sunt, dixit, quæ monumenta vides,
In quibus Antistes post vltima fata quiescet,
Tunc vbi ventura morte solutus erit.
Digna sacro tumbam sententia præsule signat
Quæ quod vita breuis sitq; caduca, docet:
Morte nec intereat virtus, quæ sola perennis
Effugit extremi tristitia fata rogi.
Talia iussit, n. V. VIT POST FVNERA VIRI VS
Grandibus inscribi verba legenda notis:
Hæc vbi vidissem, culti sacraria templi
Ingredior docto me comitante viro:
Pharmaca quo nemo miscente periculus ægris
Præonia medicas applicat arte manus.
Innumeros calices hic aurea vasaq; vidi,
Apta ministerijs, vsibus apta pij.
Ac plures chlamides gemmis auroq; rigentes,
Quam quot luciferos integer anous habet.
Mollia prætere q; quæ Seres veller a quondam
Nere, sed Aufonides iam didicere nurus.
Nec refero tinctas concha Sidonide vestes:
Nemo sacerdotum quas numerare potest.
Aeditus decies centenis milibus auri
Æstimat, hoc templū nobile quicquid habet.
At nihil in tantis opibus conspectus ipso
Præsule, rem sacram dum faciebat, erat.

Ispia solenni seu carmina voce canebat,
Sive precabatur supplicemente Deum:
Omnes quotquot erāt magnates, omne videres
Vulgus ad hunc oculos composuisse suos:
Nam quas principibus multis natura negauit,
Innumeras dotes corporis vnus habet.
Grandibus accedit facies heroica membris,
Qua vetus Heroum se genus esse probat:
Et patrijs magnum virtutibus æquat Achillem,
Egregia cuius laude superbit auis:
Elucet pietas vultu: certissimus index
Vultus enim taciti pectoris esse solet.
Nulla patent oculis metuendi signa tyranni;
Mittor hoc vnquam principe nemo fuit.
Ipse suos populos sine vi, sine cæde gubernat
Aspera nec præfert laudibus arma togæ.
Huius adhuc semper ciuilia bella diremit,
Cognitus in dubio tempore pacis amor,
Nec sibi diuitias & avarus possidet aurum:
Largus habet promptas ad pia dona manus.
Fœlicies ô Roma tuos omnesq; futuros,
Aufonium quotquot nomen in orbe colunt
Tempora triplicibus gesturus cincta coronis,
Si regat hic lacerum pastor ouile Dei.
Quæ modo palantes sine curatoribus errant,
Nullæ præda lupo destituentur oues.
Dura coerebunt inclusum vincula lanam,
Ne tristi referet condita bella manu.
Aurea restituet solidam concordia pacem
Priscaq; fulciferi secula regis erunt.
At prope delubrum fossis murita profundia
Arx stat, & aerium tollit in astra caput;
Bucchemerus erat qui me comitatus euntem,
Hanc quoque visuri, nunquid eamus? ait.
Nec mora, festino me duxit in atria gressu,
In foribus quorum picta tabella fuit,
Ambigua referens ipsius imagine vultus,
Qui regit immensi Carolus orbis opes.
Per teres inspicias nisi luminis orbe foramen,
Hanc similem curæ dixeris esse rati.
Quin etiam nostris ignotam vidimus oris
Exiguam pennæ versicoloris auem.
Hæc allata procul Nabathæis venit ab Indis
A pedibus quibus est orba, vocatur Apus.
Ipse gerit simili, raras ex alite pennas
Thracius in conu vertice Turca sui.
In medijs aula penetrantibus, ænea mœles,
Pyramidis factum surgit & instar opus
Id septena mouet reuolutis sphydera spheris,
Quæ vagus an biguis cursibus error agit.
Talis eras itellas imitataq; machina coelum,
Facta Syracensij quæ fuit arte senis,
Quid memorâda tibi referâ simulachra deorū,
Quæ vetus artificum duxit in ære labor?
Et quibus exhibuit sacrum rude vulgus honorē
Mundus adhuc expers cum pietatis erat?
Extrahit harentem mœrens è vulnere spinam,
Indoluit fixum qua Cytheræa pedem,
Tunc vbi purpureum rosa, quæ fuit alba, colorē
Duxit, Acidaliæ sanguine tincta deæ.
Prompta pharetratus iaculatur tela Cupido:
Aegida cœlatam Gorgone Pallas habet.
Thyrifero pendent Lenæo fronte corymbis
Mercurius loculis condita lucra gerit